

STORTINGET

Innst. 404 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:130 S (2018–2019)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Jorodd Asphjell, Torstein Tvedt Solberg og Nina Sandberg om en bedre og mer effektiv lærerutdanning

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen legge til rette for en bedre og mer effektiv lærerutdanning ved å følge opp at det i lærerutdanningene stilles større forventninger til undervisningskvalitet og studieintensitet, gjennom:
 - a. økt studieintensitet gjennom flere timer brukt på studiene samlet sett, fordelt på organiserte læringsaktiviteter og egenstudier, med mål om at snittiden brukt på studiene i lærerutdanningen økes til minst snittet for studenter for øvrig,
 - b. å sikre at pedagogikk- og elevkunnskapsfaget (PEL) tilsvarer minst 60 studiepoeng for å gi nok tid til pedagogisk og didaktisk arbeid og refleksjon,
 - c. å følge opp at utdanningsinstitusjonene gjennom utdanningen sørger for at lærerstudentene får trening i praktisk lærerarbeid og oppgaver lærerne møter i klasserommet,
 - d. å følge opp at utdanningsinstitusjonene kontinuerlig jobber med tiltak for bedre samarbeid

- med arbeidslivet for lærerstudenter i utdanningen,
 - e. en styrking av studentenes, lærerutdanningenes og praksisskolenes kompetanse i bruk av digitale verktøy og digitale læringsmetoder.
2. Stortinget ber regjeringen sørge for at kommunenes ansvar for veiledet praksis til nyutdannede lærere tydeliggjøres i forskrift.
 3. Stortinget ber regjeringen følge opp at lærerutdanningene går foran for å utvikle et godt nasjonalt system for deling av kvalitetssikrede og forskningsbaserte undervisnings- og læringsopplegg for studentene.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari-Anne Opsal, Nina Sandberg og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Kent Gudmundsen, Turid Kristensen, Marianne Synnes og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og lederen Roy Steffensen, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Mona Fagerås, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til representantforslaget. Forsknings- og høyere utdanningsminister Iselin Nybø har uttalt seg om forslaget i brev av 7. mai 2019. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Komiteen har mottatt skriftlig høringsinnspill fra Pedagogstudentene.

Komiteen mener en god lærerutdanning er avgjørende for å skape en god og inkluderende skole for

alle elever. Komiteen viser til at grunnskolelærerutdanningene fra og med høsten 2017 er femårige utdanninger på masternivå. Komiteen mener det er en styrke at utdanningen har blitt løftet til masternivå.

Komiteen er bekymret over at altfor mange norske elever går ut av skolen uten å kunne lese, skrive og regne skikkelig, og mener gode og kvalifiserte lærere er nøkkelen for å snu dette. Komiteen mener en god skole er et viktig bidrag til sosial mobilitet i samfunnet og at læreren er skolens viktigste ressurs.

Komiteen mener det er viktig at lærerstudenter opplever studiet som motiverende og krevende. Komiteen viser til at Kunnskapsdepartementet i tildelingsbrevet til universitetene og de statlige høyskolene for 2019 har bedt institusjonene om å starte opp mentorordninger. Komiteen mener at et mentorordning kan være ett av flere tiltak for å følge studentene bedre opp i løpet av studietiden og inkludere dem bedre i det akademiske fellesskapet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at flere enn noen gang søker seg til lærerutdanningene dersom vi ser alle under ett. Økningen i 2019 er på 135 søkere, noe som tilsvarer en økning på 1 pst. Flertallet viser til at 2018 var et rekordår for søkere til grunnskolelærerutdanningene, og mener dette er en positiv trend. Flertallet viser til at søkertallene i 2019 gikk noe ned for grunnskolelærerutdanningene sammenlignet med i fjor, men vil understreke at tallene allikevel ligger over nivået før 2018.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har registrert at i 2019 gikk søkningen til grunnskolelærer 1.–7., grunnskolelærer 5.–10. og lektorutdanning for trinn 8.–13. tilbake. Den sammenlagte økningen i søkningen til lærerutdanningene i 2019 skyldes at flere søkte henholdsvis barnehagelærerutdanning og faglærerutdanning. Disse medlemmer understreker at representantforslaget blant annet bunner i ønsket om at dette ikke skal bli en negativ trend, men at alle lærerutdanningene får flere søkere i årene framover.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at statsråden i sitt svarbrev gjør komiteen oppmerksom på at de forslagene som fremmes i representantforslaget, for en stor del er iverksatt, er i gang eller er en del av en eksisterende strategi, Lærerutdanning 2025.

Flertallet viser til at det de siste fem årene er tatt mange grep som har løftet lærerutdanningene, men også andre grep som flertallet mener i sum gir både kvalitet, innhold, status, karrieremuligheter, støtteord-

ninger og oppfølging for lærere og dem som vil bli lærere. De siste tallene for søkning til høyere utdanning viser svært solide søkertall, og hver tiende søker ønsker nå å bli lærer. Utviklingen har de siste årene vært positiv, samtidig som opptakskravene og innholdet i studiet har vært skjerpet. I tillegg til høy søkning mener flertallet at studenter med et bedre faglig utgangspunkt vil kunne gi økt gjennomføring og bedre studiekvalitet.

Gjennom innføringen av en masterutdanning for grunnskolelærere har regjeringen bidratt til å løfte kvalitet, innhold og status i utdanningene. Erfaringene fra «Studieintensive arbeidsformer ved implementering av femårige grunnskolelærerutdanninger» (STIL-prosjektet) deles mellom lærerutdanningsmiljøene for å gjøre de nye masterutdanningene best mulig. Flertallet viser til at de masterutdannede lærerne har en langt høyere startlønn, noe som også bidrar til å fremme status og rekruttering til yrket og studiene. Kravene til fordypning i undervisningsfagene norsk, matematikk og engelsk, samt den sterke satsingen på videreutdanning, hvor til nå nesten 34 000 lærere har fått tilbud om videreutdanning, bidrar også til å fremme sterke profesjonsmiljøer ute på skolene. Gjennom lærerutdanningsskoler og -barnehager utveksles løpende erfaringer med lærerutdanningene, og dette bidrar til videre utvikling av praksis, relevans og faglig oppdatering.

Flertallet vil også trekke frem at det legges opp til flere karriereveier og fordypningsmuligheter ved pilotering av lærerspesialist i blant annet begynneropplæring og muligheter for å ta ph.d.-grader som lærer. Vårens utlysning av 60 mill. kroner til kommunene for bedre og mer veiledning av nyutdannede lærere er et annet tiltak som bidrar til et godt møte med yrket som lærer. I sum mener flertallet at disse tiltakene har bidratt og bidrar videre til å gjøre læreryrket attraktivt og utviklingsorientert og gjør lærerutdanningene bedre rustet til å utdanne fremtidens lærere.

Flertallet vil samtidig trekke frem at det finnes særlige utfordringer med å rekruttere kvalifiserte lærere i Nord-Norge, men til dels også i distriktene. Flertallet vil derfor også fremheve rekrutteringsmidlene på 27,5 mill. kroner siden 2017 inkludert regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett 2019, som skal bidra til flere søkere over hele landet, samt ordningene for sletting av studielån på inntil 161 000 kroner for studenter som søker GLU 1.–7., fullfører på normert tid og tar lærerjobb i Nord-Norge etter fullførte studier.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ser med bekymring på økende lærermangel i Norge. Søkningen er for lav, frafallet for høyt, og for mange nyutdannede lærere forlater læreryrket. «Prak-sissjokket» i overgangen fra studier til lærerjobb synes å være en utbredt erfaring. Lærerutdanningene har de

minst fornøyde studentene, og grunnskolelærerstudentene er aller minst tilfredse. Ifølge Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet er lærerstudentene mest misfornøyd med praksis og ønsker bedre organisering av studiet, undervisning og bruk av digitale verktøy.

Disse medlemmer viser til at innføringen av masterutdanning på grunnskolelærerutdanningene nettopp ikke ser ut til å ha hatt de effekter regjeringen løfter fram.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet ønsker med dette forslaget å endre og forbedre masterutdanningene for lærere ved å styrke pedagogikken, praksisopplæringen og gi studentene mer erfaring i praktisk lærerarbeid. Disse medlemmer ser at det trengs et krafttak for en bedre lærerutdanning for at flere lærerstudenter skal trives og mestre utdanningen og bli godt rustet for å komme ut i skolen. Formålet med representantforslaget er å forbedre lærerutdanningene ved å øke intensiteten i studiene og gjøre studentene mer forberedte og motiverte til læreryrket.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for en bedre og mer effektiv lærerutdanning ved å følge opp at det i lærerutdanningene stilles større forventninger til undervisningskvalitet og studieintensitet, gjennom:

- a. økt studieintensitet gjennom flere timer brukt på studiene samlet sett, fordelt på organiserte læringsaktiviteter og egenstudier, med mål om at snitttiden brukt på studiene i lærerutdanningen økes til minst snittet for studenter for øvrig,
- b. å følge opp at utdanningsinstitusjonene gjennom utdanningen sørger for at lærerstudentene får trening i praktisk lærerarbeid og oppgaver lærerne møter i klasserommet,
- c. å følge opp at utdanningsinstitusjonene kontinuerlig jobber med tiltak for bedre samarbeid med arbeidslivet for lærerstudenter i utdanningen,
- d. en styrking av studentenes, lærerutdanningenes og praksisskolenes kompetanse i bruk av digitale verktøy og digitale læringsmetoder.»

«Stortinget ber regjeringen følge opp at lærerutdanningene går foran for å utvikle et godt nasjonalt system for deling av kvalitetssikrede og forskningsbaserte undervisnings- og læringsopplegg for studentene.»

Disse medlemmer understreker at forslaget bør følges av bevilgninger til tiltak for bedre studiekvalitet og tettere oppfølging for lærerutdanningene, og viser til Arbeiderpartiets alternative budsjett, som hadde midler til styrking av studiekvalitet spesielt, og opprettholdelse av en sterk studiefinansiering og flere studentboliger, for å fremme studentenes levekår og studiesituasjon mer allment.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at læreren er den viktigste enkeltfaktoren for å ivareta og utvikle en god skole. Disse medlemmer er derfor bekymret for at antallet personer som jobber i undervisningsstillinger i grunnskolen, uten å tilfredsstill kompetansekravene for tilsetting, har økt med 40 pst. under regjeringen Solberg.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at bruken av undervisningspersonale uten godkjent lærerutdanning i grunnskolen økte med nesten 80 pst. under den rødgrønne regjeringen, regnet i årstimer fra skoleåret 2005/2006 til skoleåret 2012/2013. Mellom 2005 og 2010 var det nesten en dobling av bruken av ukvalifiserte.

Flertallet viser til at det har vært en økning igjen i antall årstimer gitt av undervisningspersonale som ikke oppfyller kompetansekravene for tilsetting, men at andelen undervisningstimer gitt av ukvalifiserte lærere i grunnskoler har holdt seg rimelig stabil og var ved sist måling 4,6 pst. Flertallet mener det kan være flere mulige årsaker til dette. For det første mener flertallet at denne regjeringens historiske satsing på videreutdanning kan ha innvirket på økningen ettersom mange lærere som tar videreutdanning, har redusert stilling mens de underviser. Flertallet mener dette bidrar til at en viss andel av lærertimene til lærere som har godkjent lærerutdanning, erstattes av undervisningspersonale uten lærerutdanning. Dette vil være for en begrenset periode, og er en forventet konsekvens av satsingen på videreutdanning fra flertallets side. Flertallet viser videre til at det på samme tid har vært noe økning i elevtallet, særlig på de laveste trinnene, noe som også medfører behov for mer undervisningspersonale.

Flertallet viser til at denne regjeringen har innført en norm for lærertetthet. Flertallet vil understreke at det ikke skal være en voksentetthetsnorm, men en norm som skal fylles av kvalifiserte lærere. Tall fra Utdanningsdirektoratet for skoleåret 2018/19 viser at det i år er færre elever per lærer enn på noe tidspunkt de siste ti årene. Flertallet viser til at det totalt er 1 045 flere lærerårsverk til undervisning sammenlignet med 2017/18, og det er blitt 3 129 flere lærerårsverk siden skoleåret 2014/15. Flertallet viser til at økningen i lærerårsverk er størst på 1.–4. trinn, og det er nå 14,8 elever per lærer i ordinær undervisning. Det er en forbedring fra 16,2 i 2014/15. Flertallet viser til at de nye tallene forteller oss at andelen lærere som mangler tilstrekkelig kompetanse i fagene de underviser i, har gått tydelig ned i samme periode som antallet lærere har økt med flere tusen. Det er eksempelvis 3 400 færre mattelærere som mangler ferdypning i år enn for 3 år siden, en nedgang på

28 prosent. For norsk og engelsk har nedgangen vært henholdsvis 26 og 19 pst.

Flertallet mener lærere med solid faglig kunnskap er den viktigste enkeltfaktoren for at elevene skal lære mer og trives på skolen. Nettopp derfor har en satsing på lærernes kompetanse vært regjeringens aller viktigste skolesak i denne perioden. Av samme grunn ønsker flertallet minst mulig bruk av ikke-kvalifiserte lærere. Da mener flertallet at mange må søke seg til læreryrket, flere må fullføre utdanningene, og statusen på læreryrket må opp. Dette er flertallet godt i gang med å bidra til.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at disse partiene har fremmet en rekke forslag i Stortinget for å rekruttere og beholde kvalifiserte lærere, senest høsten 2019 ved behandlingen av representantforslaget Dokument 8:14 S (2018–2019), jf. Innst. 158 S (2018–2019). Disse ble nedstemt. I stedet velger regjeringen å tviholde på en symbolpolitikk som nekter søkere med høye snittkarakterer å begynne på lærerutdanningen, grunnet karakterkravet om minimum karakteren 4 i matematikk fra videregående skole. Disse søkerne kunne blitt utmerkede lærere i andre fag som skolen trenger kompetanse i. Siden dette opptakskravet ble innført, har norsk skole gått glipp av 1 800 potensielle lærere. Det gir ytterligere grunn til bekymring at søkertallene til lærerutdanningene i årets opptak går ned.

Disse medlemmer mener at en god grunnutdanning er avgjørende for at skolene skal ha tilgang på den kompetansen som trengs for å oppfylle skolens brede samfunnsmandat, og for å ha nok kvalifiserte lærere som kan undervise på alle fagområdene. I stedet for å stadig heve terskelen for å komme inn på lærerutdanningen, må innsatsen først og fremst rettes inn mot god studiekvalitet, høye krav til måloppnåelse, samt at innholdet i utdanningen må være relevant for lærerprofesjonens ansvar og arbeidsoppgaver. Disse medlemmer har merket seg at Pedagogstudentene i sitt innspill påpeker viktigheten av god sammenheng mellom det teoretiske og det som skjer i praksis, at utdanningen skal være krevende, men også motiverende, at de som underviser, bør ha bakgrunn fra læreryrket, og at praksislærere bør ha videreutdanning i veiledning. Videre påpeker de at det ikke er samsvar mellom de forventninger som stilles til lærerutdanningene som profesjonsutdanninger, og de ressurser som blir tildelt lærerutdanningene sammenlignet med andre profesjonsutdanninger. Disse medlemmer mener det er viktig å lytte til studentenes innspill, som sammen med de ansatte, er de som kjenner virkeligheten best, og disse medlemmer mener derfor at disse må følges opp raskt fra regjeringens og institusjonens side.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at dagens resultatbaserte finansieringssystem hindrer universitetene og høyskolene i å legge langsiktige planer for sin aktivitet, og en svak basisfinansiering bidrar til økt sentralisering og svekker lærerutdanningene i distriktene. Disse medlemmer mener derfor at grunnbevilgningene må økes, og at finansieringssystemet må endres, slik at det tar høyde for ulikheter i institusjonelle forutsetninger, fagsammensetninger og oppgaver.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser for øvrig til det nylig framlagte representantforslaget fra Sosialistisk Venstreparti, jf. Dokument 8:146 S (2018–2019), om å stoppe den foreslåtte endringen av studiestrukturen ved Nord universitet. Hvis forslaget til ny struktur ved Nord universitet skulle få flertall, vil det være et alvorlig skudd for baugen for distriktskommunenes muligheter til å skaffe seg kvalifiserte lærere og sykepleiere. Få ønsker å bo på en plass hvor helsetjenester og skole drives av ufaglærte. Hvis dette får skje i Nord-Trøndelag og Nordland, kan det også skje i resten av landet.

Studieintensitet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at økt studieinnsats gir større læringsutbytte. Lærerstudenter bruker under 30 timer i uka på studiene, grunnskolelærer minst av alle. Mer egeninnsats, mer pedagogikk og bedre praksis kan øke studiekvaliteten, studentenes motivasjon og tilfredshet, og forberede studentene bedre på lærerrollen. Disse medlemmer vil fremheve at forslaget innebærer både å stille krav til og stille opp for lærerstudentene. Studieintensiteten økes gjennom bedre oppfølging, fordi studiekvalitet fremmer engasjement og innsats. Med bedre organisering, flere timer organisert læringsaktivitet og kommuniserte økte krav til studentenes tidsbruk på egenstudier bør lærerstudentenes tid brukt på studier komme opp på gjennomsnittet til studenter ellers, gjerne mer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti, avviser ikke at det kan være en sammenheng mellom studentenes tidsbruk og studentenes tilfredshet og gjennomføring, men stiller spørsmål ved om en sammenligningen av tidsbruk mellom høyst ulike utdanninger er en relevant indikator på kvaliteten i lærerstudiet og studentenes innsats. Flertallet stiller spørsmål ved hva dette punktet i realiteten innebærer av detaljstyring av institusjonenes faglige vurderinger, og hvilke føringer dette vil gi for organisering.

ringen av lærerutdanningene. Flertallet mener fokuset må ligge på kvaliteten i utdanningene, mulighet for tilstrekkelig praksisopplæring og hvilke rammebetingelser studentene gis til å gjennomføre studiet, snarere enn på hvor mange timer per uke lærerstudentene bruker sammenlignet med andre studenter.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet ser at pålegg om økt tidsbruk kan resultere i sentralisering og mer tid til obligatorisk undervisning – noe som kan svekke rekrutteringen til lærerutdanningene.

Komiteen vil også trekke fram at studentenes økonomi er avgjørende for hvor mye tid de må bruke på deltidsjobb for å finansiere studiene, og at bygging av studentboliger og innføring av 11 måneders studiestøtte også er viktige tiltak for å øke studentenes studieinnsats.

Pedagogikk og elevkunnskap

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at den rødgrønne regjeringen innførte bestemmelsen om 60 studiepoeng i pedagogikk og elevkunnskapsfaget (PEL). Disse medlemmer viser til at andelen pedagogikk i utdanningen er redusert som følge av at regjeringen endret rammeplanen for lærerutdanningene i 2016 ved blant annet å la 15 studiepoeng i kunnskap om religion, livssyn og etikk inngå i beregningen av 60 studiepoeng i PEL-faget. Disse medlemmer mener den relative andelen timer i pedagogikk nå er for lav, til tross for at innføringen av utdanningen er ett år lenger, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre forskriftene for grunnskolelærerutdanningene slik at omfanget av pedagogikk- og elevkunnskapsfaget skal utgjøre minst 60 studiepoeng eksklusiv modul i religion, livssyn og etikk.»

Praksis i lærerutdanningen og samarbeid med arbeidslivet

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at partnerskapsamarbeid om praksis av høy kvalitet ligger i strategien «Lærerutdanning 2025», hvor det står at det skal utarbeides nasjonale rammer for partnerskap. Flertallet vil understreke at det nyetablerte Faglig råd for lærerutdanning har utarbeidelse av slike rammer i sitt oppdrag. Forslag til ramme vil bli behandlet i Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling, der Pedagogstudentene er en part.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Ven-

streparti mener at mer og bedre praksis i form av jevnlig trening i praktisk lærerarbeid (inkludert samhandling med foresatte) vil sikre en oppdatert og relevant lærerutdanning. Studentenes digitale kompetanse bør styrkes av samme årsaker.

Disse medlemmer viser til at praksis er en helt sentral del av lærerutdanningen, og at mye av kvalifiseringen til læreryrket skjer ute i praksisfeltet. Det er mange steder en utfordring å sikre at alle lærerstudenter får god, relevant og tilrettelagt praksis gjennom alle de aktuelle årene i lærerutdanningen. Disse medlemmer foreslår å legge bedre til rette for kvalitet i praksisopplæringen gjennom nasjonale rammer for samarbeid med praksisfeltet, i tett dialog med sektoren, og viser til at dette er foreslått fra utdanningsinstitusjonene selv.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede – med sikte på å innføre – nasjonale rammer for praksis i lærerutdanningen, i tett dialog med sektoren og praksisfeltet.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke behovet for tilstrekkelig og god praksisundervisning i lærerutdanningene, og viser til tidligere merknader og initiativ for å sikre dette. Disse medlemmer har merket seg at Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet framholder praksisundervisningen som den delen av utdanningen som de er mest misfornøyd med. Disse medlemmer vil derfor påpeke at både omfanget av praksis og praksislærernes kompetanse er avgjørende for kvaliteten på lærerutdanningene og studentenes læringsutbytte. Disse medlemmer støtter derfor dette punktet i representantforslaget. Disse medlemmer vil i tillegg påpeke at omfanget og kvaliteten på praksisopplæringen henger nøye sammen med selve finansieringen av lærerutdanningene.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre kategoriinnplassering av lærerutdanningene i finansieringssystemet slik at finansieringen ivaretar kostnadene knyttet til omfanget og innholdet i praksisopplæringen.»

Underviserne i lærerutdanningen

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener lærerutdannere er en av de viktigste faktorene for kvalitet i lærerutdanningene, og deres helhetlige kompetanse er viktig for yrkesutøvelsen til kommende lærere. Derfor mener flertallet at lærerutdannerne ikke bare bør ha pedagogisk, disiplin-faglig og didaktisk kompetanse, men også erfaring fra og kompetanse om praksisfeltet. Flertallet viser til

«Lærerutdanning 2025 – nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene» hvor det står skrevet at hospitering er en ordning som kan tas mer i bruk, både av lærerutdanningene og av skoler og barnehager.

Med andre ord vil flertallet understreke at hospiteringsordninger for lærere og lærerutdannere allerede er mulig i dag. Flertallet vil i den sammenheng også vise til at delte stillinger kan brukes begge veier. Ansatte i lærerutdanningene kan ha en del av stillingen i barnehage eller skole, og ansatte i barnehage eller skole kan ha en del av stillingen i lærerutdanningene. Dette ser flertallet positivt på.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil løfte fram betydningen av gode lærerutdannere og gode praksislærere, og av at det tas grep for en mer praktisk og relevant lærerutdanning.

Lærerutdannere er en av de viktigste faktorene for kvalitet i lærerutdanningene, og deres helhetlige kompetanse er viktig for yrkesutøvelsen til kommende lærere. Derfor bør lærerutdannerne ikke bare ha pedagogisk, disiplinfaglig og didaktisk kompetanse, men også erfaring fra og kompetanse om praksis.

Disse medlemmer mener derfor at lærerutdannerne jevnlig bør ut i skolene, og at skolene bør kobles tettere på samfunns-, arbeids- og næringsliv ellers. Disse medlemmer vil derfor foreslå at det etableres hospiteringsordninger for lærere, skoleledere og lærerutdannere, der de får mulighet til å få relevant erfaring og kompetanse fra andre deler av utdanningssystemet og arbeidslivet.

Disse medlemmer vil fremheve praksislærerne, som er lærerutdannere i praksisfeltet, og den viktige rollen de kan spille for studentenes møte med, kjennskap til og tilknytning til læreryrket. Disse medlemmer ser betydningen av at praksislærere har solid erfaring fra lærerprofesjonen, og at de i tillegg har formell veiledningskompetanse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at for at lærerstudentene skal bli best mulig forberedt i overgangen til lærerrollen, er det formålstjenlig å gjennomføre en nasjonal kartlegging av praksislærernes kompetanse for å styrke denne viktige funksjonen i lærerutdanningene.

Veiledet praksis for nyutdannede lærere

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at overgangen fra student til lærer skal sørge for at studentene trygges i den kommende yrkesrollen, og forblir lærere. Kommunenes ansvar for veiledning av nyutdannede lærere bør tydeliggjøres jenn-

om forskrift, og den digitale kompetansen i de profesjonelle felleskapene i skolen bør rustes opp gjennom tilbud om videreutdanning.

Disse medlemmer viser til at disse medlemmer i Innst. 158 S (2018–2019), til Dokument 8:14 (2018–2019), foreslo at:

«Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere.»

samt at

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte, og senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2020, med en status for omfanget av veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere og oppfølgingen av avtalen om nasjonale rammer for veiledning.»

Disse medlemmer står fortsatt bak dette synet.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen endre forskriftene for grunnskolelærerutdanningene slik at omfanget av pedagogikk- og elevkunnskapsfaget skal utgjøre minst 60 studiepoeng eksklusiv modul i religion, livssyn og etikk.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede – med sikte på å innføre – nasjonale rammer for praksis i lærerutdanningen, i tett dialog med sektoren og praksisfeltet.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge til rette for en bedre og mer effektiv lærerutdanning ved å følge opp at det i lærerutdanningene stilles større forventninger til undervisningskvalitet og studieintensitet, gjennom:

- økt studieintensitet gjennom flere timer brukt på studiene samlet sett, fordelt på organiserte læringsaktiviteter og egenstudier, med mål om at snittiden brukt på studiene i lærerutdanningen økes til minst snittet for studenter for øvrig,
- å følge opp at utdanningsinstitusjonene gjennom utdanningen sørger for at lærerstudentene får trening i praktisk lærerarbeid og oppgaver lærerne møter i klasserommet,
- å følge opp at utdanningsinstitusjonene kontinuerlig jobber med tiltak for bedre samarbeid med arbeidslivet for lærerstudenter i utdanningen,
- en styrking av studentenes, lærerutdanningenes og praksisskolenes kompetanse i bruk av digitale verktøy og digitale læringsmetoder.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen følge opp at lærerutdanningene går foran for å utvikle et godt nasjonalt system for deling av kvalitetssikrede og forskningsbaserte undervisnings- og læringsopplegg for studentene.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 5*

Stortinget ber regjeringen endre kategoriinnplassering av lærerutdanningene i finansieringssystemet slik at finansieringen ivaretar kostnadene knyttet til omfanget og innholdet i praksisopplæringen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:130 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Jorodd Asphjell, Torstein Tvedt Solberg og Nina Sandberg om en bedre og mer effektiv lærerutdanning – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 11. juni 2019

Roy Steffensen

leder

Kent Gudmundsen

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Kunnskapsdepartementet v/statsråd Iselin Nybø til Stortinget, datert 7. mai 2019****Representantforslag 130 S (2018-2019) om en bedre og mer effektiv lærerutdanning**

Jeg viser til representantforslaget fra stortingsrepresentantene Jorodd Asphjell, Martin Henriksen, Nina Sandberg og Torstein Tvedt Solberg om en bedre og mer effektiv lærerutdanning – Dokument 130 S (2018–2019)

Gode lærere er viktige for elevenes læring. Elevene fortjener at vi holder oss med en god lærerutdanning på et høyt faglig nivå. Mangel på kvalifiserte lærere er en alvorlig utfordring. Jeg er enig med representantene i at dette krever innsats. Men de forslagene representantene fremmer, er for en stor del allerede iverksatt, de er i gang eller de er en del av eksisterende strategi, Lærerutdanning 2025.

I bakgrunnen for forslagene viser representantene til en varslet lærermangel. I studieåret 2018/2019 blir 2 450 undervisningsårsverk utført av personer uten fullført lærerutdanning. SSBs framskrivninger (LÆRERMOD) fra 2018, varsler en mulig lærermangel på 5 800 grunnskolelærere i 2040. For alle andre typer lærerutdanning, varsles at det i fremtiden vil utdannes tilstrekkelig mange lærere, eller et overskudd. Utgangsåret for LÆRERMOD er 2017, og framskrivningene forutsetter at forholdene ellers er som i dag. Modellen tar ikke inn over seg høye søkertall i 2018 og 2019.

Det er behov for å sikre rekruttering av lærere, særlig for de laveste klassetrinnene i grunnskolen. Derfor har jeg bevilget over 15 millioner kroner til lærestedenes rekrutteringstiltak de siste to årene, og bedt dem om å prioritere rekruttering til grunnskolelærerutdanningen for trinn 1–7. Rekruttering prioriteres også høyt i departementets oppfølging av lærerutdanning. Sammen med universiteter, høyskoler, kommuner og relevante organisasjoner vil jeg vurdere om det er tiltak som bør styrkes og om vi må finne nye i tiden framover.

1. Stortinget ber regjeringen legge til rette for en bedre og mer effektiv lærerutdanning ved å følge opp at det i lærerutdanningene stilles større forventninger til undervisningskvalitet og studieintensitet, gjennom:

a. økt studieintensitet gjennom flere timer brukt på studiene samlet sett, fordelt på organiserte læringsaktiviteter og egenstudier, med mål om at snittiden brukt på studiene i lærerutdanningen økes til minst snittet for studenter for øvrig.

Regjeringen har allerede tatt grep for å gjøre studiene mer krevende: Vi har gjort grunnskolelærerutdanningene femårige og løftet dem til masternivå. Vi har skjerpet opptakskravene til grunnskolelærerutdanningene, lektorutdanningen og praktisk-pedagogisk utdan-

ning. Det foreligger nå forslag om å løfte lærerutdanning i praktiske og estetiske fag til masternivå. Lærerutdanning på masternivå stiller helt andre krav til studentenes egeninnsats enn en utdanning på bachelornivå gjør. Det er nå mer praksis i studiene, og krav om et praksisnært innhold i masterarbeidet. Lærerutdanningene har allerede et fortettet innhold, men myndighetene kan ikke gi pålegg om antall undervisningstimer eller pensumomfang. Gjennom universitets- og høyskoleloven er lærerutdanningene forpliktet til å lage programplaner og organisere utdanningene på en god måte. Hvordan vi kan få lærerstudentene til å bruke mer tid på studiene, er et tilbakevendende tema i vår kommunikasjon med sektoren. Departementet møter universiteter og høyskoler med klare forventninger, og har gitt midler til sektoren for å finne frem til arbeidsformer som kan fremme høyere studieintensitet og studentaktivitet (STIL). Resultatet fra prosjektet spres mellom lærerutdanningsmiljøene i disse dager.

Respondentene fra den nye masteren i grunnskolelærerutdanning i årets studiebarometer er for en stor del studenter i tredje semester. En masterutdanning blir mer krevende jo lenger ut i masterløpet man kommer. Jeg forventer at våre grep vil få større effekt etter hvert.

b. å sikre at Pedagogikk- og elevkunnskapsfaget (PEL) tilsvarer minst 60 studiepoeng for å gi nok tid til pedagogisk og didaktisk arbeid og refleksjon.

I alle lærerutdanninger for skolen er det obligatorisk med 60 studiepoeng "pedagogikk og elevkunnskap" eller tilsvarende fag. Før 2010 hadde pedagogikkfaget i allmennlærerutdanningen et omfang på 30 studiepoeng. Det er også viktig at studentene får dybdekompetanse i de fagene de skal undervise i. Alle fag i lærerutdanningen skal være profesjonsrettede lærerutdanningsfag, med fagdidaktikk og praksis.

c. å følge opp at utdanningsinstitusjonene gjennom utdanningen sørger for at lærerstudentene får trening i praktisk lærerarbeid og oppgaver lærerne møter i klasserommet, og

d. å følge opp at utdanningsinstitusjonene kontinuerlig jobber med tiltak for bedre samarbeid med arbeidslivet for lærerstudenter i utdanningen.

Regjeringen har utvidet minsteomfanget av obligatorisk praksis i grunnskolelærerutdanningene med 15 dager – fra 100 til minst 115 dager. Parallelt arbeides det kontinuerlig med kvalitet i praksisstudiene. Samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet om utdanningene framheves i rammeplanene, i min kom-

munikasjon med sektoren og andre involverte aktører, i føringer for forskningsrådets utdanningsforskning med mer.

Oppfølgingen av strategien Lærerutdanning 2025 er godt i gang. Den har blitt godt mottatt av lærerutdanningene, og av andre interessenter som arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner for lærere. Et hovedgrep i strategien er partnerskap mellom lærerutdanningene og skoler/barnehager, for å utvikle praksis av høy kvalitet. Regjeringen bidrar med 44,5 millioner årlig til utvikling av partnerskap i grunnskolelærerutdanningene. Hver lærerutdanning skal ha noen få, utvalgte partnerskoler og/eller partnerbarnehager som kan være pedagogiske laboratorier (lærerutdanningsbarnehager/-skoler). Der kan studenter, lærere og lærerutdannere prøve ut undervisning, metoder og arbeidsformer som kan bidra til å utvikle både lærerutdanningen, skolen og barnehagen. En slik modell åpner for en tettere kobling mellom det som skjer i undervisningen på campus og det som foregår i partnerskolene, også utover de obligatoriske praksisperiodene. Veilederne i lærerutdanningsbarnehagene- og skolene skal være godt kvalifisert, både for sine primæroppgaver og som lærerutdannere. De skal bidra i forsknings- og utviklingsarbeid. Jeg vil at alle lærerstudenter skal få minst en praksisperiode i en lærerutdanningsskole/ lærerutdanningsbarnehage i løpet av studiet. Partnerskap er et tema i de nyopprettede organene Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling, som er partssammensatt, og Faglig råd for lærerutdanning, som består av eksperter. Vi arrangerer også en erfaringskonferanse om temaet 20. mai.

Jeg vil legge frem en stortingsmelding der ambisjonen er å styrke kvaliteten og arbeidsrelevansen i utdanningene gjennom bedre og mer gjensidig samarbeid. Å styrke kvaliteten på praksis i utdanninger med mye obligatorisk praksis er en del av dette.

e. en styrking av studentenes, lærerutdanningenes og praksisskolenes kompetanse i bruk av digitale verktøy og digitale læringsmetoder.

Å styrke den digitale kompetansen er et viktig satsningsområde, og ett av målene i Lærerutdanning 2025.

Undervisning i en digitalisert verden stiller krav til lærernes profesjonsfaglige digitale kompetanse. Slik kompetanse må være en del av lærerutdanningen, lærerprofesjonen og videreutdanning av lærere. Dette er noe mer og annet enn generelle digitale ferdigheter. Lærere må forstå hvordan den digitale utviklingen forandrer lærerrollen, innholdet i fagene, vurderingsformer og arbeidsmetoder. De må vite hvordan teknologien kan utnyttes og integreres i læringsprosesser, og lære å bruke den i en didaktisk kontekst. Lærere må veilede elever gjennom sosiale utfordringer i digitale omgivelser.

Profesjonsfaglig digital kompetanse er nå et forventet læringsutbytte i rammeplaner for grunnskolelærerutdanningene. Dette stiller krav til utvikling av studieprogrammene og krever kompetanseheving av lærerutdannerne på campus og i skolene.

I 2017 ga vi 90 millioner kroner til sektoren for å gjennomføre tre-årige digitaliseringsprosjekter i grunnskolelærerutdanning, og videreutdanning for lærere. Målet er å styrke den profesjonsfaglige digitale kompetansen i lærerutdanningene, og å utvikle utdanninger som gjør lærere bedre i stand til å møte skolens behov i den daglige undervisningen i fag. Prosjektene inkluderer samarbeid med skoler og skoleeiere, og resultatene skal komme hele sektoren til gode.

Digitaliseringsstrategien for grunnopplæringen 2017-2021 inneholder også flere konkrete tiltak for kompetanseutvikling for lærere. Blant annet er det opprettet flere nye videreutdanningstilbud.

2. Stortinget ber regjeringen sørge for at kommunenes ansvar for veiledet praksis til nyutdannede lærere tydeliggjøres i forskrift.

Svar på denne delen av representantforslaget er utarbeidet i forståelse med kunnskapsministeren, som er ansvarlig for veiledning av nyutdannede lærere.

Regjeringen er opptatt av at alle nyutdannede nytilsatte lærere skal få en god overgang fra utdanning til yrke, slik at de fortsetter å arbeide i barnehagen og skolen. Trygge og gode lærere er det viktigste vi kan gi barna. Derfor er det viktig med god veiledning.

Regjeringen følger opp Stortingets vedtak om nasjonale rammer for veiledning. Vi har allerede utarbeidet prinsipper og forpliktelser for veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere, i samarbeid med organisasjoner for barnehage, skole og høyere utdanning. Her uttrykker vi våre felles ambisjoner for hvordan veiledning skal gjennomføres, og har forpliktet oss til å støtte opp om eieres, styreres og lederes ansvar for veiledning. Prinsippene og forpliktelsene skal gjelde i tre år fra september 2018, og vi vil følge dem opp med en kvantitativ og kvalitativ evaluering i denne perioden.

I vår har vi lyst ut et tilskudd på om lag 60 mill. kroner til veiledning for nyutdannede nytilsatte lærere i grunnskolen, i tråd med Stortingets bevilgning og Innst. 12 S (2018-2019). Midlene skal brukes til direkte kostnader knyttet til veiledningen. Tilskuddet skal bidra til at skoleeierne ivaretar sitt ansvar for å ha veiledningsordninger lokalt og styrke veiledning til den enkelte nyutdannede nytilsatte lærer. De velger selv hvordan veiledningen organiseres og gjennomføres, men veiledningen skal være i tråd med de nevnte prinsippene.

Utdanningsdirektoratet legger i disse dager ut en faglig veileder på nett. Veilederen skal hjelpe barnehage- og skoleeierne med tips og praktiske eksempler på hvordan de kan gjennomføre veiledningen lokalt. Vi ar-

beider også med rammer for utdanningstilbud for veiledere, slik at flere nyutdannede kan få kvalifisert veiledning. Disse tiltakene er en del av de nasjonale rammene, og skal styrke arbeidet med å gi alle god veiledning.

Det finnes i dagens regelverk ingen plikt for skoleeier eller barnehageeier til å tilby nytilsatte lærere veiledning. Regelverket gir heller ikke den nytilsatte noen rett til veiledning. Forslagsstillerne ber om at kommunenes ansvar for veiledet praksis til nyutdannede lærere tydeliggjøres i forskrift. Dette forutsetter imidlertid et lovarbeid. Det finnes i dag ingen hjemmel i lovverket for forskriftsregler om dette.

Både arbeidsmiljøloven § 4-2, opplæringsloven § 10-8 og friskoleloven § 5-2 andre ledd bokstav i inneholder imidlertid generelle formuleringer om arbeidsgivers ansvar for å ivareta arbeidstakerne. Av opplæringsloven følger blant annet at skoleeier har ansvar for å ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten. Ansvaret for å ivareta nyutdannede nytilsatte lærere, inkludert det å gi veiledning, ligger først og fremst lokalt. Jeg forventer at skoleeiere tar dette ansvaret.

Regjeringen kan ikke gå inn på tema som ligger til arbeidstidsforhandlingene mellom partene. Det har vært viktig for oss at prinsippene og de øvrige elementene i de nasjonale rammene skal gi rom for lokal tilpassning. Arbeidsgiver bør benytte det handlingsrommet som er fremforhandlet lokalt, til å lage gode veiledningsordninger. Avsatt tid eller andre forhold knyttet til veiledning kan også fremgå av den enkeltes arbeidskontrakt med sin arbeidsgiver.

Vi vet fra forskning at det er viktig at veiledningen holder god kvalitet. En lovpålagt plikt eller forskriftsfesting er ingen garanti for at veiledningen blir god. Jeg mener at anbefalingene vi gir i prinsippene og den faglige veilederen kan gi god retning for de som skal gi veiledningen i barnehager og skoler. Jeg er opptatt av at vi må gjøre oss noen erfaringer med tiltakene vi har satt i gang, før vi går eventuelt inn i diskusjoner om regulering i lov eller forskrift.

Utdanningsdirektoratet har i vår lyst ut evalueringsoppdraget om prinsipper og forpliktelser. Her vil vi blant annet få noen svar om utviklingen når det gjelder omfang og kvalitet i veiledning av nyutdannede. I dette oppdraget skal en også se på hvordan midlene fra tilskuddsordningen benyttes, og hvordan skoleeier organiserer veiledningsarbeidet. Sluttrapporten er planlagt i januar 2021.

Jeg viser for øvrig til mitt svar på spørsmål 1c og d, angående det kontinuerlige, pågående arbeidet med å forbedre praksisstudiene i lærerutdanningene. Kvalitetsforbedringer i praksisstudiene vil også bidra til en god overgang fra utdanning til yrke.

På bakgrunn av dette mener jeg at det ikke er hensiktsmessig å regulere veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere gjennom lov eller forskrift nå.

3. Stortinget ber regjeringen følge opp at lærerutdanningene går foran for å utvikle et godt nasjonalt system for deling av kvalitetssikrede og forskningsbaserte undervisnings- og læringsopplegg for studentene.

Regjeringen har bedt Unit i samarbeid med Diku og UH-institusjonene om å utrede nasjonale løsninger for tilgang til åpne læringsressurser på tvers av utdanningsinstitusjoner i høyere utdanning. Løsningen skal også være rettet inn mot etter- og videreutdanning. Dette arbeidet er godt i gang.

Unit har allerede etablert tjenesten Digitale læringsressurser (DLR), som tilbyr undervisere i høyere utdanning å dokumentere, lagre, dele og publisere digitale læringsressurser. Flere institusjoner er i gang med å bruke denne tjenesten.

Jeg er også orientert om at flere kvalitetsfremmende tiltak er under planlegging og utvikling i sektoren selv. En arbeidsgruppe i regi av Universitets- og høyskolerådet – Lærerutdanning (UHR – LU) er i gang med å utrede en kunnskapsportal for norsk lærerutdanning som skal legge til rette for systematisk, kunnskapsbasert erfaringsdeling.

UHR – LU arbeider for øvrig med flere kvalitetsutviklende tiltak innenfor lærerutdanningene, relatert til de nasjonale retningslinjene som rådet har ansvaret for. UHR-Lærerutdanning har opprettet fire nye nasjonale fagorganer for de ulike lærerutdanningene. Fagorganene skal blant annet bidra til utvikling og erfaringsdeling innenfor avgrensede fag- og temaområder.

Jeg er tilfreds med at sektoren tar ansvar og selv kontinuerlig arbeider for forbedringer og innovasjon i utdanningene.

I det nylig opprettede partssammensatte Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling (NFLP), møtes UH-sektoren, praksisfeltet og myndighetene. I Faglig råd for lærerutdanning 2025 møter eksperter som skal gi råd til NFLP, og til myndighetene. Disse to organene er et ledd i et nasjonalt system for kvalitetssikring av lærerutdanningene som jeg tror kommer til å spille en viktig rolle framover.

